

НАДНАЦІОНАЛЬНІ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ТИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Жуковська А.Ю.

Україна, м. Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет

В статті проаналізовано механізм формування наднаціональних систем регулювання економіки. Виділено основні типи наднаціональних систем регулювання економіки. Установлено взаємозв'язок між типом міжнародної інтеграції та змінами в механізмах наднаціонального регулювання економіки.

У ХХ столітті одним із глобальних чинників є процеси інтеграції, які відбуваються у світовій економіці. Одним із проявів таких інтеграційних процесів є виникнення різноманітних регіональних угруповань, які мають наднаціональну систему регулювання.

Під наднаціональною системою регулювання слід розуміти вплив певних наднаціональних органів управління за допомогою регулюючих механізмів на господарські процеси як на території наднаціональної економіки, так і за її межами.

Узагальнюючи багаторічний досвід функціонування різноманітних міжнародних організацій, серед наднаціональних систем регулювання економіки доцільно виділити:

- міжнародні наднаціональні системи регулювання – системи регулювання в рамках міжнародних (всесвітніх) організацій (СОТ, СБ, МВФ, ЄБРР, ООН);
- регіональні наднаціональні системи регулювання – системи регулювання в рамках регіональних міжнародних організацій (ЄС, АСЕАН, СНД, ГУАМ, ЧЕС, АРЕС, НАФТА);
- регіональні транскордонні системи регулювання – системи регулювання в рамках євро регіонів («Сартолюкс», який включає Саар (ФРН), Лотарингію (Франція) і державу Люксембург; «Нейсе», який включає ряд східних земель ФРН, західні воєводства Польщі і західні округи Чехії; «Регіо», який включає землі Німеччини, Франції та Швейцарії; євро регіони за участю України: «Карпатський євро регіон», «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут»).

Основними складовими наднаціональної системи регулювання, як і системи національного регулювання, є об'єкт, суб'єкт, цілі, принципи, функції, ресурси методи та інструменти. Саме ці елементи підпадають під процес трансформації. Кожен вид наднаціональної системи регулювання має відмінні від інших мету та механізм утворення. Якщо міжнародні наднаціональні системи регулювання створюються шляхом об'єднання різних країн світу з метою регулювання окремої сфери світової економіки, регіональні наднаціональні системи регулювання – шляхом об'єднання країн, розташованих на території одного регіону, з метою спільного регулювання всіх сфер економіки, то

регіональні транскордонні системи регулювання – шляхом об'єднання територіальних громад або місцевих органів влади прикордонних регіонів двох або більше держав, які мають спільний кордон, з метою розв'язання спільних проблем території по обидва боки державного кордону.

Однією із причин формування наднаціональних систем регулювання є міжнародна економічна інтеграція, яка являє собою процес зближення, взаємопереплетення, зрощування національних економік і формування цілісного регіонального (міжнародного) господарського комплексу.

Процес економічної інтеграції відбувається тоді, коли дві або більше країн об'єднуються разом для створення ширшого економічного простору. Країни укладають інтеграційні угоди, сподіваючись на економічний вигравш, хоча також можуть переслідувати політичні та інші цілі.

Основні типи міжнародної економічної інтеграції сучасні науковці зводять до угоди з пільгового тарифу між країнами, зони вільної торгівлі, часткового митного союзу, митного союзу, спільного ринку, економічного союзу між країнами, повної економічної інтеграції між країнами. На цьому останньому етапі інтеграції відбувається остаточне злиття національних економік, в результаті чого утворюється єдина об'єднана економіка. Всі питання, що стосуються економічної політики (включаючи фіскальну та монетарну політику), вирішуються наднаціональною владою, хоча на нижчих ієрархічних рівнях може залишатися суттєвий рівень політичної автономії.

Кожному із зазначених вище типів міжнародної економічної інтеграції притаманні характерні тільки для нього зміни у механізмах регулювання економіки. Початковому типу економічної інтеграції – угоді з пільгового тарифу між країнами – притаманне лише деяке зменшення митних тарифів. В ході подальшої інтеграції механізм регулювання видозмінюється в сторону повного усунення всіх тарифних і кількісних обмежень на взаємну торгівлю, а потім запровадження спільного зовнішнього тарифу на торгівлю з третіми країнами. Наступний тип економічної інтеграції – митний союз – передбачає вільну мобільність факторів виробництва та запровадження загальних обмежень на рух виробничих факторів з третіми країнами. Найвищими типами економічної інтеграції є економічний союз та повна економічна інтеграція між країнами, яким притаманні гармонізація усіх видів регулювання економіки та запровадження єдиної системи регулювання і «наднаціонального» уряду з великими економічними повноваженнями (табл. 1).

Основні типи міжнародної економічної інтеграції та особливості змін у механізмах регулювання економіки ¹

Тип міжнародної економічної інтеграції	Зміни у механізмі регулювання економіки
Угода з пільгового тарифу між країнами	Митний збір на торгівлю між країнами, які підписали угоду, нижчий відносно мит, стягнутих із торгівлі з третіми країнами
Зона вільної торгівлі	Усунення всіх тарифних і кількісних обмежень на взаємну торгівлю. Кожна країна в цій зоні зберігає власний тариф і інші види регуляції торгівлі з третіми країнами
Частковий митний союз	Збереження своїх початкових тарифів на взаємну торгівлю і запровадження спільного зовнішнього тарифу на торгівлю з третіми країнами
Митний союз	Ліквідація тарифних і кількісних обмежень на всю внутрішню торгівлю та запровадження спільного зовнішнього тарифу на торгівлю з третіми країнами. Країни-учасниці беруть участь у міжнародних переговорах з торгівлі і тарифів як єдине ціле
Спільний ринок	Вільна мобільність факторів виробництва та запровадження загальних обмежень на рух виробничих факторів з третіми країнами. Спільний ринок являє собою митний союз, поєднаний із умовою про вільний рух робочої сили та капіталу
Економічний союз між країнами	Гармонізація усіх видів економічної політики, зокрема фіскальної, грошової, промислової, регіональної та транспортної
Повна економічна інтеграція між країнами	Єдина економічна політика і «наднаціональний» уряд даної конфедерації з великими економічними повноваженнями

¹ Примітка. Складено автором

Отже, виникнення і ефективне функціонування наднаціональних систем регулювання є невід'ємною часткою сучасної світової економіки. Кожна наднаціональна система регулювання економіки має власну мету, завдання та засоби їх досягнення. Тому, при формуванні національної системи державного регулювання потрібно враховувати існування наднаціональних систем регулювання та адаптовуватись до них.